

Du sang à Rome

Pro Sexto Roscio Amerino

(Cicéron)

Textes de la séance 6

Chrisogonus, très vite informé, et les deux Roscius ont fait équipe

XXXVII [105] Ad **Volaterras** in castra L. Sullae mors Sex. Rosci **quadriduo** quo is occisus est Chrysogono nuntiatur. Quaeritur etiam nunc quis eum nuntium miserit ? Nonne perspicuum est eundem qui Ameriam ? Curat Chrysogonus ut eius bona ueneant statim ; qui non norat hominem aut rem. At **qui** ei uenit in mentem praedia concupiscere hominis ignoti quem omnino numquam uiderat ? Soletis, cum aliquid huiusce modi audistis, iudices, continuo dicere : "Necesse est aliquem dixisse **municipem** aut uicinum ; ei plerumque indicant, per eos plerique **produntur.**" [106] Hic nihil est quod suspicione occupetis. Non enim ego ita disputabo : "Veri simile est Roscios istam rem ad Chrysogonum detulisse ; erat enim eis cum Chrysogono iam antea amicitia ; nam cum multos ueteres a maioribus Roscii patronos hospitesque haberent, omnes eos colere atque **obseruare** destiterunt ac se in Chrysogoni fidem et clientelam contulerunt."

[107] Haec possum omnia uere dicere, sed in hac causa coniectura nihil opus est ; ipsos certo scio non negare ad haec bona Chrysogonum accessisse impulsu suo. Si eum qui indici causa partem acceperit oculis cernetis, poteritisne dubitare, iudices, qui indicarit ? Qui sunt igitur in istis bonis quibus partem Chrysogonus dederit ? Duo Roscii. Num quisnam

praeterea ? Nemo est, iudices. Num ergo dubium est quin ei **obtulerint** hanc praedam Chrysogono, qui ab eo partem praedae tulerunt ?

[108] **Age** nunc ex ipsius Chrysogoni iudicio Rosciorum factum consideremus. Si nihil in ista pugna Roscii quod **operae** pretium esset fecerant, quam ob causam a Chrysogono tantis praemiis donabantur ? Si nihil aliud fecerunt nisi rem detulerunt, nonne satis fuit eis gratias agi, denique, ut perliberaliter ageretur, honoris aliquid haberi ? Cur tria praedia tantae pecuniae statim Capitoni dantur ? Cur quae reliqua sunt iste T. Roscius omnia cum Chrysogono communiter possidet ? Nonne perspicuum est, iudices, has **manubias** Rosciis Chrysogonum re cognita concessisse ?

Capiton a dupé la délégation des Amériens

XXXVIII [109] Venit in decem **primis** legatus in castra Capito. Vos totam uitam, naturam moresque hominis ex ipsa legatione cognoscite. Nisi intellexeritis, iudices, nullum esse officium, nullum ius tam sanctum atque integrum quod non eius scelus atque perfidia uiolarit et imminuerit, uirum optimum esse eum iudicatote. [110] **Impedimento** est quo minus de his rebus Sulla doceatur, ceterorum legatorum consilia et uoluntatem Chrysogono enuntiat, monet ut prouideat ne **palam** res agatur, ostendit, si sublata sit uenditio bonorum, illum pecuniam grandem amissurum, sese **capitis periculum** aditurum ; illum **acuere**, hos qui simul erant missi **fallere**, illum **identidem** monere ut caueret, hisce **insidiose** spem falsam ostendere, cum illo contra hos inire consilia, horum consilia illi enuntiare, cum illo partem suam **depecisci**, hisce aliqua **fretus** mora semper omnes aditus ad Sullam **intercludere**. Postremo isto hortatore, auctore, intercessore ad Sullam legati non adierunt ; istius fide ac potius perfidia decepti, id quod ex ipsis cognoscere poteritis, si accusator uoluerit testimonium eis **denuntiare**, pro re certa spem falsam domum rettulerunt.

Portrait de Chrisogonus

XLVI [133] [*Chrisogonus*] descendit de **Palatio** et aedibus suis ; habet animi causa rus **amoenum** et **suburbanum**, plura praeterea **praedia** neque tamen ullum nisi **praeclarum** et propinquum. Domus referta **uasis Corinthiis et Deliacis**, in quibus est **authepsa** illa quam tanto pretio nuper mercatus est ut qui praetereuntes quid praeco enumeraret audiebant **fundum uenire** arbitrarentur. Quid praeterea **caelati argenti**,

quid **stragulae** uestis, quid **pictarum tabularum**, quid **signorum**, quid marmoris apud illum putatis esse ? Tantum scilicet quantum e multis splendidisque familiis in turba et rapinis **coaceruari** una in domo potuit. **Familiam** uero quantam et quam uariis cum artificiis habeat **quid** ego dicam ? [134] **Mitto** hasce artes uulgares, **coquos, pistores, lectuarios** ; animi et aurium causa tot homines habet ut cotidiano cantu uocum et **neruorum** et **tibiarum** nocturnisque conuiuuis tota uicinitas personet. In hac uita, iudices, quos **sumptus** cotidianos, quas **effusiones** fieri putatis ? quae uero conuiuia ! Honesta, credo, in eius modi domo, si domus haec habenda est potius quam officina **nequitiae** ac **deuersorium flagitiorum** omnium. [135] Ipse uero quem ad modum composito et **dilibuto capillo** passim per forum **uolitet** cum magna **caterua** togatorum uidetis, iudices ; uidetis ut omnes **despiciat**, ut hominem prae se neminem putet, ut se solum beatum, solum potentem putet.

Péroration

Sextus prêt à renoncer à tous ses biens

XLIX[143] Verum haec omnis oratio, ut iam ante dixi, mea est, qua me uti res publica et dolor meus et istorum iniuria coegit. Sex. Roscius horum nihil indignum putat, neminem accusat, nihil de suo patrimonio **queritur**. Putat homo imperitus morum, agricola et rusticus, ista omnia quae uos per Sullam gesta esse dicitis more, lege, iure gentium facta ; culpa liberatus et crimine nefario solutus cupit a uobis discedere. [144] Si hac indigna suspitione careat, animo aequo se **carere** suis omnibus commodis dicit. Rogat oratque te, Chrysogone, si nihil de patris fortunis amplissimis in suam rem conuertit, si nulla in re te fraudauit, si tibi optima fide sua omnia concessit, **adnumerauit, appendit**, si uestitum quo ipse tectus erat anulumque e digito suum tibi tradidit, si ex omnibus rebus se ipsum nudum neque praeterea quicquam **exceptit**, ut sibi per te liceat innocenti amicorum **opibus** uitam in **egestate degere**.

L'acharnement de Chrisogonus contre Roscius privé de tout

L [145] Praedia **mea** tu possides, ego aliena misericordia uiuo ; concedo, et quod animus aequus est et quia necesse est. Mea domus tibi patet, mihi clausa est ; fero. Familia mea maxima tu uteris, ego seruum habeo nullum ; patior et ferendum puto. Quid uis amplius ? **quid insequeris**, quid oppugnas? qua in re tuam uoluntatem **laedi** a me putas ? ubi tuis commodis **officio** ? quid tibi **obsto** ? Si **spoliorum** causa uis hominem occidere, spoliasti ; quid quaeris amplius ? Si inimicitiarum, quae sunt tibi inimicitiae cum eo cuius ante praedia possedisti quam ipsum cognosti ? Si metus, ab eone aliquid metuis quem uides ipsum ab se tam atrocem iniuriam propulsare non posse ? Sin, quod bona quae Rosci fuerunt tua facta sunt, **idcirco** hunc illius filium studes perdere, nonne ostendis id te uereri, quod **praeter** ceteros tu metuere non debeas, ne **quando** liberis proscriptorum bona patria reddantur ? [146] Facis iniuriam, Chrysogone, si maiorem spem emptionis tuae in huius **exitio** ponis quam in eis rebus quas L. Sulla gessit. Quod si tibi causa nulla est cur hunc miserum tanta calamitate **adfici** uelis, si tibi omnia sua praeter **animam** tradidit nec sibi quicquam paternum ne monumenti quidem causa reseruauit, per deos immortales ! quae ista tanta crudelitas est, quae tam fera immanisque natura ? Quis umquam **praedo** fuit tam nefarius, quis pirata tam barbarus ut, cum integram praedam sine sanguine habere posset, **cruenta** spolia detrahare mallet ? [147] Scis hunc nihil habere, nihil audere, nihil posse, nihil umquam contra rem tuam cogitasse, et tamen oppugnas eum quem neque metuere potes neque odisse debes nec quicquam iam habere reliqui uides quod ei detrahare possis. Nisi hoc indignum putas, quod uestitum sedere in iudicio uides quem tu e patrimonio tamquam e naufragio nudum expulisti. Quasi uero nescias hunc et ali et uestiri a Caecilia Baliarici filia, Nepotis sorore, spectatissima femina.

Suite à ce discours courageux, il semble que Sextus ait eu la vie sauve, mais n'ait pas récupéré la possession de ses biens. Quant à Chrisogonus et aux autres de la "bande", on ne sait pas ce qu'ils sont devenus.